

JOS VAN DER LANS, HERMAN VUIJSJE*Het Anne Frank huis : een biografie*

NEDERLAND 945.3 / ANNE FRANK HUIS (AMSTERDAM)

In de zeventiende eeuw werd er in Nederland belasting gelegd op de breedte van een huis. Daarom bouwde men smal en diep. Achter het huis werd veelal een tweede huis gebouwd dat door een gang met het voorhuis was verbonden. Het is dus aan de belastingwetgeving te danken dat Otto Frank met zijn gezin en de familie Pels in 1942 kon onderduiken. Op dat moment begint de geschiedenis van het achterhuis als *lieu de memoire*. Die geschiedenis wordt in dit boek geschetst.

Sinds het einde van de oorlog weerspiegelt ieder decennium een ontwikkelingsfase van het huis. Deze fasen lopen parallel aan de ontwikkelingen in de maatschappij. In de jaren vijftig was het credo wederopbouw en wilde men de oorlog zo snel mogelijk vergeten. Het Anne-Frankhuis kwam toen in aanmerking om te worden gesloopt. In de jaren zestig dacht men dat onderwijs en vorming van de jeugd voor altijd een einde zouden maken aan maatschappelijke tegenstellingen, oorlog en geweld, en werd het huis een plek voor ontmoeting en bezinning. In de jaren zeventig werd het achterhuis dan weer als bijzaak gezien. Anne mocht vooral geen icoon worden en het huis geen bedevaartsoord. De medewerkers waren sterk bezig met de maatschappij en gericht op mentaliteitsverandering en bewustwording. Het ging niet om Anne, maar om haar actuele betekenis voor wereldproblemen. In de Joodse pers in Amerika en Israël werd het Anne-Frankhuis in die tijd getypeerd als 'ultra-links propagandacentrum'. In de jaren tachtig vindt een kentering plaats. De democratiseringsgolf in de maatschappij is voorbij en de zakelijkheid zet in. In een intern rapport concludeert de Anne Frank Stichting: 'We zijn een professionele organisatie met een actiegroepencultuur'. Dit maakte het huis en de stichting kwetsbaar, temeer daar het huis moest worden verbouwd en er geen eigen middelen waren om dit te financieren.

Tot die tijd was er weinig aandacht voor Anne Frank en de wensen van bezoekers. De toenmalige directeur, Hans Westra, realiseerde zich dat de wereld niet geïnteresseerd was in het vormingswerk, maar in Anne Frank zelf. In de jaren negentig wordt het huis voor het eerst gezien als een echt museum met Anne als 'corebusiness' en aandacht voor collectievorming.

De onderlinge machtstrijd tussen de belanghebbenden, de doorgeschoten democratische werkwijze, het actievoeren en de verzakelijking zijn kenmerkend voor vergelijkbare instellingen, en ook de verschuiving in museale opvattingen zijn representatief te noemen. Otto Frank wilde het huis tonen zoals hij het aantrof in 1945, in 1996 werd het een objectenmuseum, en nu is het een informatiecentrum en ervaringsmuseum met online een virtuele vleugel. De auteurs maken duidelijk dat betekenissen niet vastliggen, maar een exponent zijn van een tijdsbeeld. Deze biografie is dan ook te lezen als een beknopte naoorlogse culturele (instellings)geschiedenis en overstijgt de geschiedenis van het achterhuis. [Marianne Reijnders]

Boom Amsterdam, 2010, 306 p. : ill., € 24,50. ISBN 9789085069393
Distributie: Boom Uitgevers Amsterdam

MARCEL PRINS, HENK STEENHUIS*Andere achterhuizen*

NEDERLAND 945.3 / JODENVERVOLGING ; NEDERLAND ; WERELDOORLOG II

De stilte van de mensen 'die niet teruggekomen zijn', klonk in het eerste decennium na de Tweede Wereldoorlog luider dan de stem van de overlevenden. De Joden die de gruweldaden in de concentratiekampen overleefd hadden, schaamden zich ervoor dat ze nog in leven waren en huldten zich daarom vaak in stilzwijgen. Toch kwamen er al gauw verhalen van zowel overlevenden als slachtoffers aan het licht, die 65 jaar later nog steeds door merg en been snijden. Het bekendste verhaal van de circa 28.000 Joden die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland onderdoken, is ongetwijfeld dat van Anne Frank. Haar dagboek is uitgegroeid tot een haast iconografische tekst over de Jodenvervolging en onderduiking. *Andere achterhuizen*, een documentaire die vijftien schrijvende verhalen van Joodse onderduikers samenbrengt, is echter meer dan louter een doorslag van (of ode aan) *Het Achterhuis*, het dagboek van Anne Frank. Samen met de website www.andereachterhuizen.nl vormt het boek een geheel dat de lezer van meet af aan weet te boeien. Tekst, geluid en beeld roepen samen een periode uit de geschiedenis op die intrigeert en doet huiveren.

De Tweede Wereldoorlog heeft de Joodse gemeenschap op grote schaal uit elkaar gedreven. Terwijl de treinen zich in beweging zetten richting concentratie- en vernietigingskampen, kwam voor de (nog) niet-gedeporteerden een wedloop tegen de tijd op gang. Ouders en kinderen werden vaak van elkaar gescheiden omdat samen onderduiken te gevaarlijk was. De familie Frank, die samen ondergedoken zat, was eerder een uitzondering. Na ettelijke maanden, soms zelfs jaren zonder hun ouders raakten de kinderen danig van hen vervreemd. Sommigen spraken hun moeder bij het weerzien aan met een afstandelijk 'mevrouw', anderen wilden liever bij het gastgezin blijven. Ondanks (of misschien zelfs dankzij) alle emotionele en fysieke ontberingen vertoonden deze kinderen een opmerkelijke vindingrijkheid. Om aan patrouillerende Duitse soldaten te ontsnappen, doken ze vaak in holtes onder de trap of vloer. Zelfs een blikken vuilnisbak kon dienstdoen als verstopplaats.

Andere achterhuizen biedt de hedendaagse lezer een beklijvende en ontroerende kijk op het leven van Joodse families tijdens een van de wreedste episodes uit de wereldgeschiedenis. De overlevenden spreken niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de miljoenen doden. De stem is breekbaar, de woorden des te krachtiger. Het project van Prins en Steenhuis is een lovenswaardig initiatief en het resultaat mag er wezen. Een boek om te bewaren voor de volgende generaties.

[Steven Stroobants]

Athenaeum-Polak en Van Gennep Amsterdam, 2010, 280 p. : ill., € 16,95
ISBN 9789025367398. Distributie: WPG Uitgevers

